

dr inż. DANIEL PODGÓRSKI
Centralny Instytut Ochrony Pracy

Projekt PHARE „Dalsze przyjmowanie i wdrażanie prawa Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy”

Coraz bliższy termin uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej powoduje, że proces dostosowywania polskich przepisów prawnych z dziedziny bezpieczeństwa i higieny pracy do prawa Unii jest już bardzo zaawansowany. W ostatnich latach były i są nadal podejmowane różne działania wspierające polskie przedsiębiorstwa we wdrażaniu tych przepisów do praktyki. Najważniejszym z nich był strategiczny program rządowy pn. „Bezpieczeństwo i ochrona zdrowia człowieka w środowisku pracy”, ustanowiony 1994 r. przez Radę Ministrów na wniosek ministra pracy i ministra zdrowia. Program był realizowany w latach 1995-2001 (od 2000 r. jako rządowy program wieloletni) przez ponad czterdzieści instytutów naukowo-badawczych i uczelni wyższych. Głównymi wykonawcami i koordynatorami prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych były: Centralny Instytut Ochrony Pracy w Warszawie i Instytut Medycyny Pracy w Łodzi. W ramach programu zrealizowano 339 prac naukowo-badawczych, spośród których wiele dotyczyło doskonalenia rozwiązań prawnych w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy z uwzględnieniem dyrektyw Wspólnot Europejskich, a większość była ukierunkowana na zapewnienie praktycznego wdrożenia postanowień tych dyrektyw przez polskich pracodawców.

Jednym z kolejnych działań zainicjowanych w celu wspierania praktycznego wdrażania w Polsce prawa unijnego jest projekt PHARE PL 99/IB-SO-01 pn. „Dalsze przyjmowanie i wdrażanie prawa Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy” realizowany od 2000 r. przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach parafowanej przez Komisję Europejską polsko-francuskiej umowy bliźniaczej. Sygnatariuszami tej umowy ze strony francuskiej jest Ministerstwo Zatrudnienia i Solidarności we współpracy z Państwowym Instytutem Badawczym Bezpieczeństwa i Higieny Pracy (INRS), zaś ze strony polskiej Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej we współpracy z Centralnym Instytutem Ochrony Pracy. Beneficjentami projektu są polscy pracodawcy, partnerzy społeczni oraz Państwowa Inspekcja Pracy. Obecnie – po dwóch latach realizacji – zbliża się termin jego zakończenia.

Koncepcja i cele projektu

Celem projektu jest wspieranie polskich władz i instytucji przez ekspertów francuskich w procesie przyjmowania i wdrażania do praktyki przedsiębiorstw dorobku prawnego Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy. Zakres projektu obejmuje siedem następujących dyrektyw:

1) 89/391 o wprowadzaniu środków wspierających poprawę stanu bezpieczeństwa i zdro-

wia pracowników podczas pracy (tzw. dyrektywa ramowa),

2) 89/654 dotycząca minimalnych wymagań bezpieczeństwa i zdrowia w miejscu pracy,

3) 89/655 + 95/63 dotycząca minimalnych wymagań w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia przy użytkowaniu przez pracowników sprzętu roboczego podczas pracy,

4) 89/656 w sprawie minimalnych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia dotyczących stosowania przez pracowników środków ochrony indywidualnej w miejscu pracy,

5) 90/269 o minimalnych wymaganiach zdrowia i bezpieczeństwa podczas ręcznego przenoszenia ciężarów, jeżeli istnieje zagrożenie dla zdrowia pracowników, zwłaszcza uszkodzenia kręgosłupa,

6) 2000/39 ustanawiająca listę indykatywnych dopuszczalnych wartości szkodliwych czynników w miejscu pracy,

7) 92/58 w sprawie minimalnych wymagań dotyczących znaków bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w miejscach pracy.

Struktura projektu składa się z zadań ukierunkowanych na realizację trzech celów:

– cel pierwszy: przeniesienie do prawa polskiego postanowień pięciu dyrektyw (wymienionych w pkt. 3-7)

– cel drugi: zapewnienie metod i narzędzi wspomagających praktyczne wdrożenie siedmiu dyrektyw w przedsiębiorstwach

– cel trzeci: rozpowszechnianie informacji w zakresie postanowień wdrażanych dyrektyw oraz sposobów ich praktycznego wdrażania.

Realizacja **pierwszego celu** wymagała analizy istniejącego w Polsce systemu prewencji w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz skutków prawnych i ekonomicznych wdrożenia wymienionych dyrektyw, a także przygotowania odpowiednich tekstów prawnych przenoszących do prawa polskiego postanowienia pięciu dyrektyw.

Cel drugi dotyczy wprowadzania w życie wymienionych dyrektyw i obejmuje powołanie oraz przeszkolenie grupy konsultantów w dziedzinie wdrażania metod oceny ryzyka zawodowego, a także promowania systemowego zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy.

Cel trzeci zakłada szerokie upowszechnianie wiedzy o postanowieniach siedmiu wdrażanych dyrektyw, a w szczególności rozpowszechnianie w przedsiębiorstwach informacji dotyczących interpretacji przepisów prawnych z dziedziny bezpieczeństwa i higieny pracy oraz informacji o metodach i narzędziach wspomagających ich wdrażanie, z uwzględnieniem metod oceny ryzyka zawodowego i systemowego zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. W szczególności zadania realizowane w ramach tego celu obejmowały:

• działalność szkoleniową na rzecz pracodawców, pracowników oraz Państwowej Inspekcji Pracy

• dystrybucję ulotek i broszur informacyjnych do wielu przedsiębiorstw w całej Polsce

• stworzenie serwisu informacyjnego w Internecie

• zorganizowanie w Polsce międzynarodowej konferencji o tematyce związanej z zakresem działań zrealizowanych w ramach projektu PHARE.

W obrębie każdego celu umowa między Polską a Francją określiła szczegółowo zadania do realizacji, środki możliwe do wykorzystania oraz zakresy odpowiedzialności obu stron.

Wyniki realizacji projektu

Za wykonanie zadań w ramach celu pierwszego było odpowiedzialne Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, zaś zadania celu drugiego i trzeciego wykonywał Centralny Instytut Ochrony Pracy. Za prawidłową realizację i koordynację całości projektu PHARE odpowiada Doradca Przedakcesyjny przy Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej – Pan Herve Janiaut.

Cel pierwszy: przeniesienie do prawa polskiego pięciu dyrektyw

W wyniku realizacji zadań w obrębie celu pierwszego, czyli przeniesienia do prawa polskiego pięciu dyrektyw stanowiących część dorobku prawnego UE w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy, stan wdrażania dyrektyw objętych projektem jest obecnie następujący: prawo polskie w pełni uwzględniło postanowienia trzech dyrektyw – 89/391, 89/654 i 90/269, zaś w przypadku pozostałych dyrektyw – 89/655 + 95/63, 89/656, 2000/39 i 92/58 przygotowano już projekty odpowiednich przepisów prawnych, które zostaną wydane jeszcze w bieżącym roku.

Cel drugi: praktyczne wdrożenie siedmiu dyrektyw

Realizacja tego celu polegała na opracowaniu metod i narzędzi techniczno-organizacyjnych oraz zasad systemowego zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy, wspierających wdrażanie w polskich przedsiębiorstwach przepisów przenoszących wymagania dyrektyw Wspólnot Europejskich. W celu stworzenia nowych instrumentów umożliwiających wdrażanie objętych projektem dyrektyw, dokonano analizy potrzeb w zakresie metod, materiałów informacyjnych (poradników), narzędzi itp., które powinny być wykorzystywane w przedsiębiorstwach w procesie praktycznego wprowadzania w życie uregulowań wymienionych dyrektyw. W tym celu przeanalizowano istniejące w UE i w Polsce metody, poradniki, narzędzia itp., które można byłoby wykorzystać w polskich przedsiębiorstwach oraz dokonano ich wyboru do dalszego wykorzystania w realizacji projektu. Z udziałem ekspertów z Francji i Wielkiej Brytanii odbyły się seminaria, których celem było opracowanie skutecznych metod promocji metod i narzędzi oceny ryzyka

zawodowego oraz zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy.

Następnie wyłoniono i wyszkolono **trzydziestoosobową grupę polskich ekspertów** (12 z CIOP i 18 z PIP), którzy będą pełnić rolę **konsultantów** w przedsiębiorstwach w dziedzinie **systemowego zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy, a zwłaszcza w zakresie wdrażania metod oceny ryzyka zawodowego**. Program szkolenia konsultantów był realizowany w trzech etapach: szkolenie w pierwszym i trzecim etapie trwało 10 dni i przeprowadzono je w Polsce, a w etapie drugim trwało 8 dni i odbyło się we Francji. Następnie kompetencje konsultantów poddano weryfikacji i dalszemu doskonaleniu przez udział w **programie pilotażowych konsultacji w sześciu wybranych przedsiębiorstwach**, które zadeklarowały chęć udziału w tym projekcie. Konsultacje w każdym z tych przedsiębiorstw przeprowadzały grupy składające się z pięciu ekspertów (3 z PIP i 2 z CIOP). W ramach konsultacji między innymi dokonywano rozpoznawania stanu zaawansowania przedsiębiorstw w przeprowadzaniu oceny ryzyka zawodowego, stosowanych metod analizy wypadków przy pracy, prawidłowości zastosowania odpowiednich środków ochronnych i zapobiegawczych oraz prowadzenia dokumentacji związanej z zarządzaniem bezpieczeństwem i higieną pracy.

Na podstawie tego rozpoznania eksperci oceniali i doradzali, jakie działania należy podjąć w celu ograniczenia ryzyka zawodowego oraz które elementy systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy należy wdrożyć lub udoskonalić, aby osiągnąć wymierną poprawę stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w przedsiębiorstwie. Omówienie i ocena rezultatów programu pilotażowych konsultacji nastąpi podczas planowanej konferencji międzynarodowej.

W wyniku dokonanego pilotażu opracowano również system informowania różnych grup odbiorców w zakresie przepisów prawnych przenoszących dyrektywy, systemowego zarządzania bhp i oceny ryzyka zawodowego. Opracowano także wymagania techniczne dotyczące sprzętu i oprogramowania do budowy i uruchomienia w sieci internetu krajowego centrum informacyjnego w dziedzinie bhp, a następnie dokonano ich instalacji i uruchomienia.

Cel trzeci: rozpowszechnianie informacji w zakresie wdrażanych dyrektyw

Jak wcześniej wspomniano cel ten obejmuje szerokie upowszechnianie wiedzy o postanowieniach siedmiu wymienionych dyrektyw oraz informacji o metodach i narzędziach wspomagających ich wdrażanie, między innymi przez działalność szkoleniową na rzecz pracodawców, pracowników oraz Państwowej Inspekcji Pracy. W tym zakresie na wstępie **dokonano wyboru kandydatów na wykładowców** (10 pracowników CIOP i 10 inspektorów PIP), a następnie zapewniono im przeszkolenie. Program szkolenia zrealizowano w trzech etapach w ciągu 8 dni (5 dni w Polsce i 3 we Francji). W wyniku tych szkoleń opracowano materiały dydaktyczne dla wykładowców przewidziane do wykorzystania podczas seminariów szkoleniowych, a także opracowano i wydrukowano materiały informacyjne przeznaczone do dystrybucji wśród uczestników tych seminariów.

Wykładowcy z PIP zostali zaangażowani do prowadzenia szkoleń organizowanych w Okręgowych Inspektoratach Pracy oraz w Głównym Inspektoracie Pracy, natomiast wykładowcy z CIOP zajmowali się upowszechnianiem wiedzy o wdrażanych dyrektywach wśród partnerów społecz-

nych. Przy współpracy z centralami związków zawodowych – NSZZ „Solidarność” i OPZZ **zorganizowano i przeprowadzono 34 seminaria szkoleniowe dla ponad 2200 przedstawicieli pracowników**, natomiast we współpracy z Państwową Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości odbyło się **7 seminariów dla ponad 1000 przedstawicieli pracodawców i służb bezpieczeństwa i higieny pracy**. Zorganizowały je organizacje i fundacje zajmujące się wspieraniem przedsiębiorczości oraz rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw. Seminaria dla przedstawicieli pracowników odbyły się we wszystkich regionach Polski, natomiast seminaria dla pracodawców i służb bezpieczeństwa i higieny pracy zorganizowano w Gdańsku, Poznaniu, Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Łodzi i Katowicach.

W zakresie szerokiej dystrybucji materiałów informacyjnych dokonano na wstępie tłumaczenia na język polski i adaptacji merytorycznej do warunków polskich wybranych 2 ulotek i 13 broszur dostarczonych przez stronę francuską. Ponadto w Centralnym Instytucie Ochrony Pracy opracowano 10 oryginalnych ulotek oraz 1 broszurę na podstawie opracowań własnych. Materiały te będą wydrukowane w łącznym nakładzie ok. 800 tysięcy egzemplarzy i zostaną bezpłatnie rozpowszechnione w Polsce. A oto ich tytuły:

Ulotki

- *Ocena ryzyka zawodowego w pięciu krokach*

- *Co to jest system zarządzania bhp i jak go wdrożyć w przedsiębiorstwie?*

- *STER – Komputerowy System Wspomagający Zarządzanie Bezpieczeństwem i Higieną Pracy*
- *Bezpieczeństwo i higiena pracy w użytkownianiu maszyn*

- *Środki ochrony indywidualnej – zasady doboru i stosowania*

- *Zagrożenia chemiczne w środowisku pracy*

- *Znaki i sygnały bezpieczeństwa. Drogowskazy do zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracownika w miejscu pracy*

- *Ocena ryzyka zawodowego przy ręcznych pracach transportowych*

- *Oceń swoje obciążenie pracami wymagającymi ręcznego przenoszenia ciężarów. Sprawdź, czy prawidłowo wykonujesz ręczne prace transportowe*

- *Sprawdź, czy twoja pozycja przy pracy jest prawidłowa*

- *Wymagania dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych*

- *Eksperckie metody oceny ryzyka zawodowego związanego z wykonywaniem ręcznych prac transportowych*

Broszury

- *Jak zarządzać bezpieczeństwem i higieną pracy i osiągnąć sukces*

- *Nauczanie zasad analizy wypadków. Drzewo przyczyn*

- *Projektowanie miejsc pracy. Postępowanie, metody i wiedza techniczna*

- *Maszyny i inne urządzenia techniczne. Bezpieczeństwo, środki ochrony przed zagrożeniami mechanicznymi*

- *Bezpieczeństwo maszyn i urządzeń produkcyjnych. Analiza ryzyka. Metody eliminacji i ograniczania ryzyka*

- *Projektowanie układów wychwytyjących zanieczyszczenia emitowane przez obrabiarki do drewna*

- *Środki ochrony indywidualnej. Obuwie ochronne*

- *Środki ochrony indywidualnej. Odzież ochronna*

- *Środki ochrony indywidualnej. Środki ochrony rąk*

- *Środki ochrony indywidualnej. Środki ochrony nóg*

- *Środki ochrony indywidualnej. Głowa i układ oddechowy*

- *Środki ochrony indywidualnej. Środki ochrony oczu i twarzy*

- *Zagrożenia chemiczne*

- *Kontrola stężenia krzemionki krystalicznej w miejscu pracy*

W osobnych działach serwisu zostaną usystematyzowane informacje na temat obowiązujących w Polsce przepisów prawnych związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy oraz wyczerpujące dane dotyczące edukacji w tym zakresie (łącznie z przedstawieniem aktualnej oferty Instytutu). W serwisie przewidziano również udostępnienie informacji dedykowanych określonym grupom odbiorców, np. dla małych i średnich przedsiębiorstw, szkół, Liderów Bezpiecznej Pracy oraz upowszechnienie rozszerzonego zbioru informacji nt. rozwiązań zagranicznych obejmujących dane o najważniejszych organizacjach i wydarzeniach międzynarodowych, związanych z bezpieczeństwem i higieną pracy. W serwisie wyeksponowane ponadto będą wydawnictwa (zwłaszcza nowości wydawnicze) oraz instrumentarium komputerowe wspomagające zarządzanie bezpieczeństwem i higieną pracy w przedsiębiorstwie. Kierunkiem dalszego rozwoju tego serwisu jest utworzenie uniwersalnego, interdyscyplinarnego portalu informacyjnego, obejmującego wszystkie zagadnienia oraz zainteresowania użytkowników związane z bezpieczeństwem i ochroną zdrowia człowieka w środowisku pracy.

Zadaniem kończącym realizację projektu PHARE PL 99/IB-SO-01 pn. „Dalsze przyjmowanie i wdrażanie prawa Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy” jest **Międzynarodowa Konferencja pt. „Bezpieczeństwo i higiena pracy w przededniu członkostwa Polski w Unii Europejskiej”**, która odbędzie się w dniach 24-26 czerwca 2002 r. w Krakowie. Konferencja stanowi podsumowanie projektu, a jej głównym celem jest przedstawienie strategii państwa w dziedzinie zapobiegania wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym oraz wyników osiągniętych w projekcie PHARE, w szczególności w zakresie wdrażania przepisów wynikających z przeniesienia do prawa krajowego postanowień dyrektyw Unii Europejskiej dotyczącej bezpieczeństwa i higieny pracy. Konferencja będzie także okazją do upowszechnienia doświadczeń i opracowanych narzędzi oraz wzajemnej wymiany poglądów na tematy związane z bezpieczeństwem i higieną pracy.

Organizatorami konferencji są: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Centralny Instytut Ochrony Pracy, Francuskie Ministerstwo Zatrudnienia i Solidarności oraz Krajowy Instytut Bezpieczeństwa i Higieny Pracy (INRS). Przy organizacji Konferencji współpracowali również: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Główny Inspektorat Pracy. W Konferencji wezmą udział przedstawiciele organizacji pracodawców, związków zawodowych, przedsiębiorstw, Komisji Europejskiej oraz eksperci z Francji i innych państw – łącznie około 500 osób. Będzie to ważne wydarzenie z punktu widzenia promocji w Polsce i w skali międzynarodowej nowego podejścia do bezpieczeństwa i higieny pracy wynikającego z dyrektyw Unii Europejskiej.